

N:o 228.

Af Herr Lars Ersson: Om grundröntornas och kronotiondens afskaffande samt deras ersättande med förhöjd bevillning.

Af alla på jordbruket hvilande besvär äro väl grundskatterna de orättvisaste. Detta har redan blifvit framhållet vid flera föregående riksmöten, utan att frågan ännu lyckats vinna det afseende den förtjenar. Det Utskott, som sistlidna riksdag handlagt en motion rörande grundskatterna, har yttrat, att »det är ingen småsak att med ett enda penndrag befria skattejorden från alla skatter och besvär». Det medgifves villigt att det ej är någon småsak, men med god vilja bör det i längden låta sig göra. Det har ej heller med ett penndrag gått att pålägga odaljorden sådana skatter som jordeboksräntan, mantalsräntan med dess många titlar, landtågsgården, byggnadshjelpen, salpeterhjelpen, boskapspenningar, skjutsfärdspenningar och dagsverkspenningar och hvad de heta alla dessa skatter, hvilka man pålagt en del af Svenska jorden, bland hvilka landtågsgården synes mig vara den aldri orättvisaste. Denna gård, som å riksdagen i Upsala 1617 pålades skatte- och kronohemman, i och för Polska krigets fortsättande, skulle med krigets upphörande också försvinna. Men oakadt flerfaldiga framställningar ifrån Bonde-Ståndets sida om landtågsgårdens upphäfvande har man ändå den qvar, ehuru vi ej haft krig med Polen på öfver 150 år.

Den 3:dje i denna månad, då jag hade ett sammanträde med en större del af mina komitenter uppmanades jag att väcka motion, att grundskatterna böra upphävas utan lösen, såsom innefattande en lika stor orättvisa nu som förr. Och vill jag så mycket heldre gå mina valmäns önskingar till mötes häri, som jag ej kan finna annat, än att de hafva fullkomligt rätt, när de säga att en skatt bör afskaffas som är orättvis och med orätt tillkommit. Väl befarar jag, att en motion i denna syftning för närvarande ej har någon större utsigt att kunna ge-

nomdrifvas, men jag tror mig, det oaktadt, äfven derföre böra väcka densamma, emedan jag anser denna fråga vara en bland de viktigaste och att Svenska jordbrukets framtid är beroende af den lösning denna och med henne likartade frågor erhåller.

Det torde åligga mig att till en början anföra några grunder till stöd för mitt påstående, att grundskatterna äro orättvisa.

Det är obegripligt hvad våra vetenskapsmän äro skarpsinniga, så snart det gäller att försvara grundskatternas bibehållande. Så läses i en liten bok »om grundskatternas upphäfvande eller aflösen», författad af en yngre universitetslärare, följande:

»Grundskatten beröfvade, när den pålades, jordegarna en del af deras förmögenhet och den gjorde detta orättvist. Men inom kort har förhållandet gestaltat sig så, att flera jordägare icke af grundskatten hafva lidit det ringaste men. Vid hvarje försäljning af jordegendom har nemligen den å jorden hvilande grundskatten blifvit tagen i beräkning och köpesumman derigenom minskad. Säljaren får således fortfarande bära de närmaste följderna af grundskatten; på köparens intressen inverkar den ringa eller intet. Vid arf, der en eller flere arfvingar ur jordegendom utlösa de öfriga, blir den af grundskatten åstadkomna förlust åtminstone fördelad på flera händer. Ju längre man aflägsnar sig från tidpunkten för grundskattens påläggande, desto mera gestaltar sig derföre saken så, att jordinnehafvare hafva ringa eller inga skäl att klaga öfver grundskatten, så vida de icke äro de första jordägarnes rättsinnehafvare; men dessa finnas naturligtvis spridda bland alla samhällsklasser.»

En annan äldre universitetslärare yttrar i samma ämne:

»Om emellertid landets finansiella ställning tillåte en afflyttning af grundskatten och andra realonera, återstår frågan, huruvida man vinner rättvisa genom att stryka ett streck öfver hela utvecklingen af nuvarande skattesystem, om man ock kan uppvisa, att företrädesrättigheter i forna tider orättvist förvärfvats och oförtjent åtnjutits. Är man säker på, att man genom afskaffande af grundskatt och reala bördor lyckas att skipa rättvisa? Huru skall man kunna veta, att då man företager en skatts flyttning från jorden till personen, man i jordens egare finner den, som bör hafva upprättelse för förfäders lidna oförrätter. För att full rättvisa skulle kunna ske, erfordrades, att hemmanen innehafts i lineal succession far efter son, och att aldrig arfskiften egt rum, än mindre försäljning eller gifva.»

För att bemöta alla dessa lärda spetsfundigheter, beder jag att få återgifva ett anförande, som afgafs på folkmötet vid Katrineholm

den 25 Juni sistlidet år, då frågan om grundskatterna förevar. Talaren yttrade:

»Jag vill härmed uppdraga en historik öfver grundskatternas uppkomst för att deraf kunna bedöma rättsgrunden.

Det torde möjligtvis vara för en och annan obekant, att de ursprungliga gårdar, hvaraf grundskatterna bildats, voro bevillningar mest för diverse krigsbehof, hvilka bevillningar — och detta bör nog läggas märke till, — för hvarje gång särskildt medgäfvos att utgå så väl af skatte- som frälsehemman. Men adeln undandrog sig snart för sina frälsehemman deltagande i dessa afgifter, som deremot ej allenast bibehöllos för skattehemman, utan till på köpet utan särskildt medgifvande blefvo årliga, tills de slutligen i allmänna föreställningen ingingo som ständiga och som sådana 1719 i jordeboken inskrefvos. Då man besinnar att Svenska jorden aldrig varit eröfrad, utan att det var genom en med arbete vunnen fullt fri eganderätt, som Svenska odlaren vunnit jorden, hvarföre han ock kallades odalbonde, så skulle man nästan ha svårt att fatta huru en så oerhörd rättskränkning kunnat gå för sig ens på den tiden, om ej förklaring gäfves i det märkliga förhållandet, att först aristokratien och sedan Wasakungarne omsider lyckats i allmänna föreställningen utbreda en falsk och bedräglig lära om Svenska Kronans ursprungliga eganderätt till skattejorden. Till följd häraf behandlades också den frie odalbonden slutligen som Kronans åbo, så att syner höllos hvart tredje år å skattehemmanet, som indrogs om det ej vidmakthölls i laga häfd.

Visserligen erkänna nu alla den stora samhälls rättvisan och eganderättskränkningen vid skattens uppkomst; men säga motståndarne till dess upphäfvande, utan lösen: »Det var då, det! De nuvarande egarne hafva ingenting att säga, ty de hafva köpt sina hemman med skatten, och då priset derå varit beroende, vore det en ren present på de öfriga samhällsmedlemmarnes bekostnad, om den eftergafs.» I öfverensstämmelse härmed har man till och med mod att säga, att skatten rent af är en ränta, som representerar en Statens motsvarande andel i sjelfva jordkapitalet. Härigenom framstår då skatten i sin rätta dager, den af inkräkning i hemmanens rätt.

Med hvad rätt uppstår då Staten denna ränta? Det synes mig att allt innehaf, det må vara Statens eller den enskildes, måste grunda sig på laga fång, på rättslig åtkomst eller gammal häfd. Men intetdera kan Staten här åberopa. Den förargliga historien förmäler, att det just var gammal häfd som bröts vid skattens påläggande, och allmänna meningen är ense i att åtkomsten till skatten var orättvis. Statens rätt skulle

således blott grunda sig på den tillfälligheten att många hemman blifvit sålda med skatten. Men de som föra ett dylikt tal, hafva uteglömt en vigtig omständighet. Om det ej kan förnekas, att man köpt hemmanet med skatten, så är det lika visst att man äfven köpt det med dess rättigheter, och hemmanens kränkta rätt är transporterad hela serien utefter från dem, som egde hemmanen, då skatten pålades, till de nuvarande egarne. Det är en stående term i alla köpebref, att man afhänder sig hemmanet med allt hvad dertill hör, af ålder lydt och lagligen tillvinnas kan. Mig åtminstone synes det derföre klart, att de nuvarande egarne, såsom sina företrädares rättsinnehafvare, hafva full befogenhet i sitt yrkande på grundskatternas upphäfvande utan lösen.

Detta i fråga om köpt jord. I fråga om arfd ligger bevisningen ännu närmare till hands. Jag skall be att få framställa ett upplysande exempel. Om man antager, att hvarje gång ett skattehemman gått i arf, blott en enda arftagare funnits, så att det aldrig gått i lott och byte, så är det väl alldeles ögonskenligt, att nuvarande egaren är underkastad alldeles samma orättvisa som den först beskattade. Detta fall hör väl till sällsyntheterna, men det kan hafva inträffat, och detta är nog, för att ur principiell synpunkt på ett handgripligt sätt visa sakens sammanhang. Hvad som dock ej torde vara sällsynt är, att ett hemman, som också ärfts hela tiden, men derunder gått i lott och byte, slutligen ärfts af en enda, som i sig återförenat alla de föregående generationernas arfsrättigheter till hemmanet, i hvilket fall han ock kommer i samma rättsställning gentemot Staten i denna fråga som den först beskattade. Dessa egare måste nu ovilkorligen anses lika orättvist beskattade som de första. Men alla kronoskatteegare måste ega samma rätt, då alla kronoskattehemman af samma ursprung naturligtvis hafva det, och egarne äro hemmanets rättsinnehafvare, hvaraf följer, att alla kronoskatteegare lida samma orättvisa som de först beskattade.»

Mig synes att denne folktalare på ett så grundligt sätt vederlagt alla de skäl, som anförts mot grundskatternas borttagande, att jag dertill har föga att tillägga. Att jemföra den orättvisa, som man ej kan förneka grundskatternas påläggande hafva inneburit, med den förlust, som drabbat enskilda genom myntförsämringar och statsbankrutter, såsom man stundom får höra, är uppenbarligen orimligt, ty förluster af sistnämnda slaget hafva drabbat alla samhällsklasser utan undantag, hvar emot orättvisan af grundskatterna just derigenom kännes så bitter, att en del jord är från dem alldeles undantagen, hvarjemte de å den beskattade jorden hvilat med så olika tyngd, att, enligt grundskatte-komiténs yttranden, det finnes hemman, å hvilka räntan och kronotionden

tillsammans medtaga ända till 60 procent af den behållna inkomsten, under det nämnda skatter å andra hemman knappast uppgå till en procent af samma inkomst.

Mången föreställer sig, att saken kunde hjälpas genom en aflösning af grundskatterna, men man kan ju icke tvinga den skattskyldiga jordens egare att ikläda sig en kapitalskuld, genom hvars förräntande och amortering de, åtminstone under en viss tidslängd, skulle nödgas bära högre afgifter än under förut bestående förhållanden — förutsatt att de ens kunde någonsin betala en sådan kapitalskuld, hvilket för många hemmansegare vore omöjligt.

Det finnes således ingen annan utväg än rättvisans; att erkänna, att man begått en orättvisa vid grundskatternas åläggande och att godtgöra henne genom deras borttagande utan lösen. Men det är ej blott den stränga rättvisan, utan äfven billigheten, som i närvarande tidpunkt talar för denna åtgärd. Nästan alla andra samhällsklasser, utom de mindre jordbrukarne, hafva på den sednare tiden skördat fördelar genom de tullnedsättningar, som tid efter annan egt rum. De förmögne hafva derigenom fått sina lyxartiklar billigare. De fattiga hafva vunnit genom borttagande af tullarne å landtmannaprodukter. Embetsmännen hafva dessutom gynnats med löneförhöjningar. Jag afundas ingen den lycka, han njutit. Man kunde med skäl såsom en gärd af billighet fordra något för jordbrukaren, som ingen motsvarande fördel fått genom Statens eftergift eller frikostighet, utan tvärtom måst vidkännas olägenheter genom borttagande af tullen å landtmannaprodukter; men jag begär icke något ynnestprof, utan endast rättvisa mot denna samhällsklass, som mera än någon annan med sina söners blod under Sveriges storhetstid bidragit till dess ära och i farans stund till dess räddning samt i öfver 200 år i fredlig tid så väl som i ofred burit tunga skattebördor, från hvilka de öfriga medborgarne till största delen varit fria.

Den enda rättvisa beskattningsgrund torde väl vara, att skatten bör drabba en hvar i mån af hans förmåga att betala henne. Denna förmåga beror åter på hvars och ens rena inkomst; det vill säga hans inkomst efter afdrag af alla för dess erhållande nödiga kostnader.

Det är likväl icke min mening, att grundräntorna och kronotionden, hvilka min motion afser, skola helt och hållet ersättas med *bevillning*, som dock till slut blifver den enda rättvisa beskattningsgrunden, utan föreställer jag mig, att vid innevarande riksdag man icke kan göra sig alldeles döf för de höga rop på besparingar i alla grenar af statsförvaltningen, som från alla delar af landet under det förflutna

förflutna året läto höra sig. Jag har derföre velat erinra om den skuld, hvari landet sedan århundraden står till jordbruket, och hoppas, att de indragningar och besparingar, som komma att ske, i främsta rummet må komma jordbruket till godo genom eftergift af större eller mindre delar af grundräntorna och kronotioden.

Stats-Utskottet, dit denna min motion torde komma att remitteras, lärer nog bäst vara i tillfälle att bedöma, hvar besparingarne med minsta olägenhet kunna ske. Jag tror, att sådana kunna göras å alla hufvudtitlarne från den första till den sista; och vågar derföre föreslå, att antingen grundräntorna och kronotioden må ersättas med bevillningar eller, om detta ej låter sig göra, åtminstone en så stor nedsättning i dessa skattetitlar må ske, som kan åstadkommas genom motsvarande nedsättningar å de särskilda hufvudtitlarnes anslag.

Stockholm den 29 Januari 1870.

Lars Ersson.

N:o 229.

Af Herr L. Ersson: Om förändring i Kongl. Stadgan den 31 Januari 1855 angående justering af mått, mål och vigt.

Kongl. Maj:ts nådiga Stadga af den 31 Januari 1855 angående justering af mått, mål och vigt stadgar, att kärl och vigter skola justeras hvarje år och längdmått blott hvar femte år.

Den nu gällande förnyade nådiga Stadgan af den 10 November 1865 skiljer sig så till vida ifrån den förra, att den ålägger dem, som hafva befattning med Kronans magasinier eller ut- och inlasta fartyg, eller dem, som hålla öppna salubodar och magasinier, der rörelse bedrifves, att låta justera sina mälkärl och vigter hvarje år.

Bih. till Riksd. Prot. 1870. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 19 Häft.